

Mogućnosti očuvanja životne sredine u oblasti sporta

Possibilities of environmental conservation in the field of sport

Violeta Šiljak^{1}, Sonja Antonijević², Slađana Milošević³*

¹Evropski centar za mir i razvoj Univerziteta za mir UN, Beograd, Srbija /
European Center for Peace and Development, UN University for Peace, Belgrade, Serbia

^{2,3}Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja Leposavić, Univerzitet u Prištini, Srbija /
Faculty of Sports and Physical Education Leposavić, University of Priština, Serbia

*Autor za prepisku / Corresponding author

Rad primljen / Received: 25.04.2022, Rad prihvaćen / Accepted: 20.05.2022.

Sažetak: Značaj očuvanja životne sredine je problem sa kojim je upoznat skoro svaki stanovnik naše planete. Ova problematika prisutna je u svim segmentima naših života i obuhvata sve oblasti našeg bitisanja. Iz tog razloga njom se danas bave stručnjaci i naučnici velikog broja naučnih polja. Tako i oblast sporta ima svoju povezanost i ulogu u očuvanju životne sredine. Ekologija, zagađenje, očuvanje biodiverziteta zadnjih decenija su postali teme kojima se bave i stručnjaci i istraživači u oblasti sporta. Postavlja se pitanje kako se u oblasti sporta može doprineti očuvanju životne sredine. Koje su mogućnosti delovanja u okviru sporta u cilju njenog očuvanja? Da li se u Srbiji u okviru sporta primenjuju mere očuvanja životne sredine i u kojoj meri? Koji dokumenti u okviru sporta određuju politiku zaštite životne sredine? Cilj ovog rada je da ukaže na široku lepezu mogućnosti delovanja na očuvanje životne sredine u okviru direktnog/indirektnog bavljenja sportom. Rezultati istraživanja ukazuju na razlike u poimanju angažovanja u teoriji i praksi očuvanja životne sredine u svetu i u našoj zemlji.

Ključne reči: sport, životna sredina, Srbija.

Abstract: The importance of preserving the environment is a problem that almost every inhabitant of our planet is familiar with. This problem is present in all segments of our lives and encompasses all areas of our existence. For that reason, experts and scientists of a large number of scientific fields are dealing with it today. Thus, the field of sports has its connection and role in preserving the environment. Ecology, pollution, conservation of biodiversity in recent decades have become topics that are dealt with by experts and researchers in the field of sports. The question is how in the field of sports one can contribute to the preservation of the environment. What are the possibilities of acting within the sport in order to preserve it? Are environmental protection measures applied in Serbia and to what extent? Which documents in the field of sport determine the environmental policy? The aim of this paper is to point out a wide range of possibilities for acting on environmental protection in the framework of direct / indirect practice of sports. The results of the research indicate differences in the understanding of engagement in the theory and practice of environmental protection in the world and in our country.

Keywords: sport, environment, Serbia.

¹orcid.org/0000-0002-3553-8906, e-mail: vsiljak@yahoo.com

²orcid.org/0000-0002-5908-5630, e-mail: sonja.antonijevic@pr.ac.rs

³orcid.org/0000-0002-5180-7221, e-mail: sladjana.milosevic@pr.ac.rs

UVOD / INTRODUCTION

Zdrava životna sredina bi trebalo da bude prioritet svakog čoveka na našoj planeti. Međutim, problemi sa kojima se suočavamo, poput egzistencijalnih, zdravstvenih, bezbednosnih i dr. pomeraju prioritete u skladu sa trenutnom ugroženošću. Tako zaboravljamo, odlažemo ili čak ignorišemo, da učestvujemo u primeni mera za očuvanje životne sredine.

U savremenom dobu, na žalost, digitalna komunikacija višestruko nas je otuđila, kako od drugih, nas samih, tako i od prirode. Danas je sve on-line, pa čak i briga o očuvanju životne sredine. Prisutan je veliki broj dokumenata o merama očuvanja životne sredine, međutim, praksa odnosno, objektivna stvarnost ukazuje da je neznatan broj mera stvarno u primeni.

Način života u gradu menja naše navike, i to na gore. Stapanje sa gomilom nam dozvoljava da budemo nebrizni i da za to ne budemo sankcionisani. Koju deceniju unazad, škola je bila vaspitno-obrazovna ustanova u kojoj je podjednaka pažnja davana i vaspitanju i obrazovanju. Uticaj novih svet-skih formata obrazovanja je nekako zapostavio, a sad i sasvim ukinuo vaspitni momenat. Time se sav teret vaspitanja stavio na porodicu, koja u trci za egzistencijom, takođe nema dovoljno vremena da se kvalitetno posveti svom naraštaju i da ga vaspitava u skladu sa opštim vrednosnim postulatima. Opšta kultura, poštovanje drugih, a najznačajnije poštovanje životne sredine retko kad su tema kojoj se posvećuje pažnja.

Poboljšanje kvaliteta životne sredine, posledično i poboljšanje uslova za zdravlje ljudi, iako bi trebalo da bude cilj svakog pojedinca, svelo se na primenu politike zaštite životne sredine u za sada još uvek nedovoljnoj meri. Ako znamo da naše ponašanje ugrožava planetu, zatim, porast populacije dovodi do povećane potrošnje fosilnih goriva, drugih materijalnih resursa, kao i potražnje za namirnicama, hranom za životinje i vlaknima o čemu je pisano kako u javnim, tako i u naučnim glasilima, zar nije logičnije da se maksimalno posvetimo očuvanju naše životne sredine, umesto da čekamo diktirani veliki reset.

Fokus politike zaštite životne sredine je pre pet decenija bio na zaštiti ugroženih vrsta i poboljšanju kvaliteta vazduha koji dišemo ili pijaće vode kroz smanjenje emisija zagađivača. Danas je naglasak na pristupu koji u obzir uzima povezanost između različitih tema i njihove globalne dimenzije „što znači da se krećemo od ispravljanja nastale štete ka sprečavanju uništenja životne sredine“ (EU, 2014).

Propisi, mere i strategije koji su doneti u cilju očuvanja životne sredine, formalno uređuju i obu-

hvataju veliki broj oblasti i to: poljoprivredu, energetiku, saobraćaj, ribarstvo i dr. Tako uvođenje zelenih tehnologija u privredu može da smanji troškove životne sredine kroz efikasniju upotrebu resursa, dok nove tehnologije i tehnike koje ne štete životnoj sredini otvaraju mogućnosti zapošljavanja, podstiču privredu i jačaju konkurentnost evropske industrije. Takođe, „jačanje otpornosti naših ekosistema koji nam obezbeđuju hranu, svežu vodu, sirovine i mnogo drugih pogodnosti, doprinosi produktivnosti i kvalitetu života, uz smanjenje zdravstvenih troškova“ (Ibid). U cilju delovanja na očuvanju životne sredine neophodno je podizanje ekološke svesti i to putem:

- Bazične edukacije školske populacije (poželjno kroz praksu),
- Uvođenjem edukativnih sadržaja na svim fakultetima gde bi se sagledala i izučavala povezanost oblasti studija sa očuvanjem životne sredine,
- Dodatne edukacije ostalog odraslog stanovništva,
- Podsticanje ekoloških inovacija,
- Usmeravanje na efikasno korišćenje resursa,
- Zaštite biodiverziteta,
- Upravljanjem i kontrolom hemikalija,
- Upravljanjem i kontrolom otpada,
- Upravljanjem i kontrolom zagađivača vazduha,
- Rešavanja problema buke,
- Rešavanja problema neplanske seče šuma,
- Rešavanja problema zaštite zemljišta.

Pojedine visokoškolske ustanove su prepoznale značaj razumevanja ekološke, socijalne i ekonomske dimenzije održivosti životne sredine, pa su u skladu sa time oformile studijske programe koji se bave očuvanjem životne sredine. Vreme u kome živimo nalaže postojanje osposobljenog kadra za razumevanje i kreiranje rešenja savremenih ekoloških problema.

U domenu sporta može se uočiti veliki broj mogućnosti za primenu mera za očuvanje životne sredine, imajući u vidu da su klimatske promene, globalno uništavanje i zagađenje ekosistema i dr. usko povezani sa različitim sportskim aktivnostima (IOC, 2005). Sport obuhvata aktivnosti različitog nivoa:

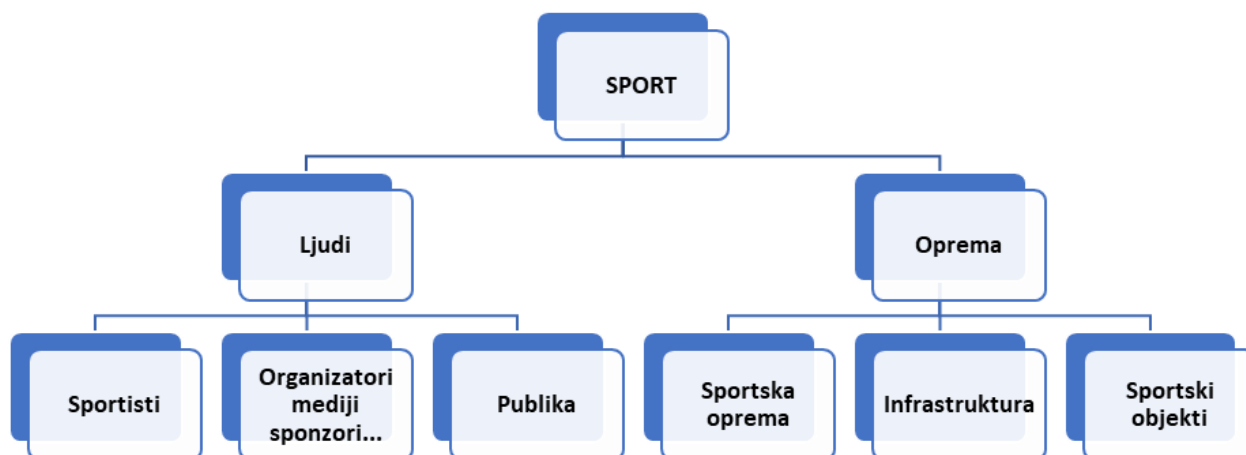
- od osoba koje se povremeno bave fizičkom aktivnošću ili rekreacijom, do onih osoba koje se bave vrhunskim sportom;
- od klubova, kao najmanje organizacione sportske jedinice, preko svih sportskih saveza (domaćih i međunarodnih) pa do

Međunarodnog olimpijskog komiteta kao najveće svetske sportske organizacije;

- od lokalnih takmičenja, pa do svetskih šampionata, Olimpijskih igara i drugih međunarodnih multisportskih događaja.

Sportski događaji postaju sve veći i veći, tako da negativni efekti povezani sa njima rastu, što direktno

ima uticaja na životnu sredinu (sl. 1). Bezobzirno odbačeno smeće, buka, ali i povećane emisije od gasova efekta staklene bašte i zagađivača vazduha, od putovanja posetilaca i učesnika, korišćenja zemljišta i materijala za izgradnju i modernizaciju sportskih objekata i kurseva, kao i velika potrošnja energije i vode tokom svih događaja definitivno imaju negativan uticaj na okruženje (BMU & DOSB, 2007).

Slika 1 - Prikaz aktera u sportu i neophodnih pratećih sadržaja za sportski događaj

Figure 1 - Overview of actors in sports and the necessary accompanying content for a sports event

Dodatni uticaj na održavanje velikih sportskih događaja ima pojava sportskog turizma. Atraktivnost regiona, i posledični ljudski pritisak na njega, kroz povećani turizam, na primer, takođe predstavljaju indirektno uticaje. Posebno je teško sa tačnošću opisati uticaje sporta na životnu sredinu opšti nivo, uglavnom zato što:

- ekološka pitanja mogu biti veoma različita za svaku vrstu sporta jer se resursi životne sredine crpe na različite načine u zavisnosti od vrsta sporta koji se igra,
- potencijalni uticaji nisu stvarni uticaji, jer se potencijalni uticaji mogu smanjiti ili čak i eliminisati odabirom validne lokacije za održavanje sportskog događaja, usvajanjem ekološki dobrog upravljanja događajima i transformisanjem ponašanja ljudi,
- obim uticaja je često relevantniji od njegovog tipa i zavisi od sledećih faktora:
 - koliko se intenzivno koristi sportski objekat/lokacija,
 - koliko je osetljivo prirodno okruženje.

Međutim, tri vrste uticaja su posebno relevantne u pogledu sportskih događaja:

- visoka koncentracija ljudi u kratkom vremenu i na ograničenom mestu,
- povećanje sportskih aktivnosti u vremenu i mestu (što je ranije bilo malo ili ništa),
- indirektni efekti zbog sporta, poput sportskog turizma.

Identifikovan je niz ekoloških problema koji se javlja prilikom organizovanja i održavanja velikog sportskog događaja (sl. 2).

Međutim, značajno je konstantno podsećati i ukazivati da postoje niz mogućnosti, tj. rešenja i mera koje se mogu primenjivati u cilju očuvanja životne sredine kada je sport u pitanju.

1. MATERIJALI I METODE / MATERIALS AND METHODS

Na osnovu primene metoda teorijske analize u ovom istraživanju, kroz kritički pristup analizirani su relevantni dokumenti i naučne i stručne publikacije koje se odnose na predmet istraživanja. Pored velikog broja dokumenata koja se odnose na mere očuvanja životne sredine kada je sport u pitanju, svedoci smo da industrija sporta i sada prisutan biznis model sporta vešto usklađuju svoje ekonomske interese na štetu zdravlja planete, odnosno svih nas što je otvorilo prostor za ovo istraživanje.

Slika 2 - Prikaz ekoloških problema koji su prisutni tokom sportskog događaja
 Figure 2 - Overview of environmental problems present during a sporting event

Predmet ovog istraživanja se odnosi na mogućnosti očuvanja životne sredine u oblasti sporta. Cilj ovog rada je da ukaže na široku lepezu mogućnosti delovanja na očuvanje životne sredine u okviru direktnog/indirektnog bavljenja sportom. Definisana su tri istraživačka pitanja koja se odnose na:

- Koje su mogućnosti delovanja u okviru sporta u cilju očuvanja životne sredine?
- Koji dokumenti u okviru sporta određuju politiku zaštite životne sredine?
- Da li se u Srbiji u okviru sporta primenjuju mere očuvanja životne sredine i u kojoj meri?

2. REZULTATI I DISKUSIJA / RESULTS AND DISCUSSION

Sport kao fenomen koji je nekada bio sinonim zdravlja, odavno je prešao u kategoriju biznisa i udaljio se od svojih osnovnih načela. Povećan broj treninga i povećan broj sportskih događaja direktno utiču na ugrožavanje životne sredine u nemerljivom obimu.

Pre tačno jedne decenije čelnici sportske industrije su prepoznali ili mogućnost očuvanja životne sredine, ili mogućnost uštede svojih resursa kroz promenu pristupa organizacije sportskih događaja i utvrdili su elemente koje bi trebalo da sadrži tzv. „Zeleni program“ (Selig & Tull, 2012):

- Uspostaviti internog vođu zelenog tima uz podršku zainteresovanog osoblja od vrha do dna sportske organizacije, angažovati liderstvo što je pre moguće.
- Angažovati svoje operativne partnere, prodavce i stručnjake iz zajednice.
- Odrediti redovne sastanke za sve zainteresovane strane.
- Uspostaviti kontrolu u celom objektu da bi pratili stvaranje otpada i upotrebu energije, vode i papira i pažljivo pratiti podatke.
- Identifikovati resurse koji su dostupni na nacionalnom i lokalnom nivou (i besplatni i za iznajmljivanje).
- Učiti iz zelenih inicijativa svojih vršnjaka.

- Napisati zelenu izjavu o misiji i postaviti ciljeve.
- Napraviti listu ideja za ozelenjavanje, kako kratkoročnih tako i dugoročnih. Dati prioritet inicijativama na osnovu povrata ulaganja, ekološke hitnosti, izvodljivosti, podrške sponzora i interesovanja navijača.
- Razviti fleksibilan plan implementacije.
- Uspostaviti sistem praćenja za merenje ušteda, napretka i zastoja.
- Nakon primene plana, prevesti uspehe u lako razumljive zvučne zapise za osoblje, fanove, sponzore i druge zainteresovane strane.
- Povećana emisija gasova i zagađivača vazduha zbog dolaska i odlaska velikog broja ljudi na sportski događaj,
- Korišćenje zemljišta i materijala za izgradnju i razvoj novih sportskih objekata,
- Velika potrošnja energije i vode i dr.

Koliko se ovaj predlog programa primenjuje u praksi, gde se primenjuje i kakvi su njegovi rezultati, svakako može biti tema nekog budućeg istraživanja ukoliko se dođe do dostupnih podataka.

U zavisnosti od sportske grane možemo posmatrati različite vrste negativnih uticaja na životnu sredinu. Poznato je da se sportske aktivnosti odvijaju u sportskim objektima poput stadiona, hala sala, bazena, zatim sportske aktivnosti se mogu odvijati na drumovima, poput maratona, biciklističkih i trka motornim vozilima, a postoje i one sportske aktivnosti koje se odvijaju u prirodi, poput skijanja, veslanja, jedrenja i dr. Takođe, ne smeju se zanemariti rekreativne aktivnosti, kao ni zimovanja i letovanja gde su skijališta i plaže posle završetka sezone prilično ugroženi.

Često mogu potpuno neplanirani izazovi, poput COVID-19, da utiču na ugrožavanje neke destinacije. Tako je tokom leta 2020. godine, zbog različite primene mera i zabrana koje su se odnosile na pandemiju najveći broj turista iz Srbije i regiona odlazio na more u Neum (BiH). Iz istog razloga, velika koncentracija ljudi na jednom mestu bila je i na svim izletištim, banjama i jezerima. Kopaonik kao jedna od najatraktivnijih planina u regionu pored zimske sezone skijanja, kao turistički centar radi u punom kapacitetu skoro cele godine. Ako znamo da ovaj turistički centar pripada Nacionalnom parku Kopaonik, ne možemo da se ne zapitamo kako je zaštićen ovaj Nacionalni park ako se na njemu konstantno grade nova naselja.

Međutim, da li se bavimo planinarenjem, biciklizmom ili fudbalom, prisutni su isti problemi, ali i mogućnosti za njihovo korigovanje, odnosno smanjenje kada je reč o životnoj sredini. Posle svake sportske aktivnosti, a najviše nakon održanog sportskog događaja javljaju se sledeći problemi:

- Bačeno smeće,
- Buka,
- Putevi koji su zakrčeni parkiranim kolima,

Zaštita životne sredine na velikim sportskim događajima po pravilu se zasniva, na dobrovoljnim aktivnostima i pojačanoj direktnoj odgovornosti svih učesnika. Dosadašnja iskustva pokazuju da zaštita životne sredine u sportu daje rezultate, pošto u životna sredina i organizatori događaja imaju koristi od uštede energije i izbegavanje otpada. Štede oni koji odvojeno sakupljaju i recikliraju otpad za resurse, oni koji koriste kišnicu ili tehničku vodu umesto vode za piće, oni koji su sportske objekte izgradili po standardu, odnosno, imaju optimizovanu izolaciju objekata. Na ovaj način, relativno jednostavnim i jeftinim delovanjem mogu se postići приметni efekti, i to ne kratkoročno, već dugoročno.

Mogućnost uštede energije - Za svaki sportski događaj potrebna je energija (i toplotna). Energija je uglavnom potrebna za funkcionisanje sportskih objekata – za reflektore na stadionima i privremenim sportskim objektima. U cilju ekonomičnosti i efikasnosti upotrebe električne i toplotne energije treba urediti da se proizvodi na takav način da štetni efekti na životnu sredinu budu svedeni na minimum. Lista mogućnosti je duga. Toplota se, na primer, može proizvesti sa niskoenergetskim kondenzacionim kotlovima ili upotrebom tzv. biogasa. Strujom se može snabdevati iz fotonaponskih postrojenja ili hidroelektrana.

Potrošnja energije kod održavanja velikih sportskih događaja u velikoj meri zavisi od vrste sportskog objekta, tj. sportske discipline i njenog trajanja. Na stadionima, arenama i u zatvorenom prostoru potrebno je obezbediti električnu i toplotnu energiju, dok se u slučaju održavanja događaja na otvorenom prostoru potražnja za električnom energijom generalno ograničava na jednostavnu primenu, kao što su osvetljenje, zvučni sistemi i obrada podataka.

Dodatna potražnja za električnom energijom nastaje u pratećim sadržajima sportskog događaja koji se odnose na ugostiteljske usluge. Kod određene vrste sportskih grana, poput trka F1, moto-trka, klizališta, skijališta dolazi do specifične potrošnje energije, uključujući potrošnju goriva za trkačke automobile/motore, upotrebe struje za topove koji nabacuju sneg, grejanje terena ili rashladna postrojenja na klizalištima.

Otpad – Posle svakog održanog sportskog događaja, sportski objekat, putevi i javne površine su zatrpani smećem. Iz tog razloga je otpad često u

centru javnih rasprava. Štaviše, ova tema pruža mogućnost za rešavanje problema ekoloških ciljeva jer su gledaoci odgovorni za veliki deo nagomilanog smeća. Ovakvo ponašanje gledaoca ukazuje da bi morali biti uključeni u odgovarajuće akcije. To uključuje angažovanje na aktivnostima koje onemogućavaju i smanjuju pojavu otpada, poput odvajanja otpada ili korišćenja povratnih čaša.

Upotreba građevinskog materijala prilikom izgradnje sportskih objekata pravilnim izborom materijala i njegovim racionalnim korišćenjem takođe može da predstavlja mogućnost ublažavanja dosadašnjih efekata izgradnje, odnosno da doprinese uštedi energetske resursa i građevinskog materijala. Korišćenjem montažnih sportskih ili objekata sa pratećim sadržajem, koji se nakon održanog sportskog događaja mogu demontirati, predstavlja još jednu mogućnost u delovanju u pravcu očuvanja životne sredine. Ograničenje upotrebe građevinskog materijala kao i izbor materijala koji se kasnije može reciklirati takođe doprinose ublažavanju negativnih efekata.

Voda je vredan resurs koji je neophodan za sportske događaje. Odgovorno tretiranje vode je suštinska komponenta za ekološki prihvatljive sportske događaje. Voda za piće je od nemerljivog značaja za čovečanstvo i njeno rasipanje na prateće potrebe za održavanje sportskog događaja predstavljaju luksuz koji planeta (ljudi) ne može sebi da dozvoli a mogućnost njene uštede treba naći u upotrebi kišnice ili tehničke vode za sanitarne čvorove, zalivanje fudbalskih i golf terena, ili za pripremu klizališta za brzo klizanje ili karling. Mnogi zimski sportski događaji zahtevaju velike količine vode za proizvodnju veštačkog snega.

Priroda i pejzaž - Sport i sportski događaji dolaze u sukob sa ciljevima očuvanje prirode i pejzaža i njihove zaštite na više načina. Sport zahteva mnogo zemlje, s jedne strane za sportski teren i gledalište, zatim, saobraćajne i parking površine, prostor za medije, izložbene lokacije, druge prateće događaje i smeštaj, a sa druge strane, takmičenja kao npr. staze za skijaško trčanje, skakaonice ili MTB kroševi zahtevaju angažovanje organizatora u do tada netaknutoj prirodi. Duž sportskih ruta i u prostoru oko sportskih objekata dolazi do zaptivanja zemljišta, oštećenja vegetacije i zemljišta, ometanja vodnog balansa i negativnog uticaja na zaštićene životinjske vrste što sve može dovesti do sukoba interesa. Zakonodavci su jasno odredili specifikacije kako bi se ograničio i zaštitio uticaj na prirodu i pejzaž da se negativni efekti svedu na minimum (McCullough et al, 2018).

Buka - Sport proizvodi buku koja nije uvek uznemirujuća. Uzbudljiva atmosfera, glasno pevanje ili skandiranje i muzika su deo skoro svakog većeg sportskog događaja za većinu gledalaca. S druge strane, lokalno stanovništvo koje ne učestvuje direktno u događaju, često se oseća neprijatno. Dolazak i odlazak gledalaca i buka koju pri tome prave teško se može izbeći. U zavisnosti sa koje tačke gledišta se pristupa problemu buke – navijača ili lokalnog stanovništva, oprečna su mišljenja. Međutim, činjenica je da buka narušava ne samo kvalitet života pogođenih ljudi, već utiče i na životinje, naročito kod aktivnosti na otvorenom. Buka se uvek doživljava subjektivno. Budući da veliki sportski događaji sve više liče na ogromne festivale, gotovo nemoguće je razjasniti razliku između buke i sporta.

Ugostiteljstvo – kao prateći element svih velikih sportskih događaja pored prodaje brze hrane, grickalica i pića takođe podmiruje potrebe posetioca ali i sportista i sportskih radnika. Na maratonskim trkama postavljene su stanice sa dostupnom vodom radi osveženja samih sportista. Važno je da poreklo prehrambenih proizvoda bude ekološki prihvatljivo i može se reći da danas postoji širok izbor hrane čija proizvodnja ima najmanji mogući negativan uticaj na životnu sredinu.

Prodaja suvenira i reklamnih proizvoda – ustaljena je karakteristika koja dodatno doprinosi atmosferi sportskog događaja. Kako gledaoci ne mogu da znaju kako je proizvedena roba koju kupuju, da li su razmatrani ekološki aspekti prilikom proizvodnje, da li je izbegnut dečiji rad i da li je regularno plasirana, to promoteri i organizatori moraju obratiti pažnju na poštovanje standarda kod kupovine i prodaje takve robe.

Sport ima globalnu pažnju ljudi i kao takav može da angažuje čitavo društvo svojom jedinstvenom sposobnošću da utiče na promene kroz zagovaranje očuvanja životne sredine.

Svest građana Srbije o očuvanju životne sredine posmatrano kroz rezultate istraživanja i oglašavanja stručnjaka iz oblasti ekologije, iako na prvi pogled deluje da nisu usaglašeni, kritičkim pristupom može se uočiti da ukazuju na sledeće:

1. Zaštita životne sredine je oblast u kojoj Srbija najviše zaostaje za svetom (Beta, 2020).
2. Ekologija je među prioritetima građana Srbije, sve je veća zabrinutost zbog zagađenja (Tatalović, 2021).

Istraživanje javnog mnjenja u Srbiji o ekološkim problemima naručila je Nemačka fondacija u Srbiji, Hajnrih Bel, a sprovedla ga je agencija Ipsos, na oko 3000 ispitanika. Rezultati istraživanja ukazuju na sledeće zaključke:

- „Ekološki problemi predstavljaju 4 od 6 najvažnijih lokalnih prioriteta širom zemlje,
- Ekonomski razvoj i zaštita životne sredine idu zajedno,
- Većina je spremna da se bori protiv problema sa životnom sredinom,
- Sve demografske grupe brinu klimatske promene,
- Ekološki problemi postaju nacionalni prioritet“ (Ibid).

Kada imamo ovakve rezultate istraživanja, vrlo je jasno i razumljivo iako nije opravdano, da u Srbiji ne postoji ni jedan dokument od značaja koji se odnosi na sport i očuvanje životne sredine. Kada je reč o dokumentima i strategijama koje se odnose na očuvanje životne sredine u svetu, može se kroz referentnu literaturu rada uočiti da su obuhvaćeni problemi ali i mogućnosti za njihovu preventivu i ublažavanje uticaja sporta na životnu sredinu koji datiraju iz perioda pre jedne decenije. Pored navedene literature prisutan je i skroman broj naučnih članaka, tako da primećeni zastoj u objavljivanju radova na temu sporta i očuvanja životne sredine traži aktivnije angažovanja kako istraživača, tako i odgovornih iz resornih ministarstava.

U Srbiji je do sada bilo više pokušaja organizovanja akcija na temu sporta i očuvanja životne sredine. Pod pokušajima se smatra da te akcije nisu zaživele na način da se njihov cilj implementira u način života i bavljenja sportom. Najpoznatija manifestacija među stručnom javnošću je EkOlimpijada u organizaciji Olimpijskog komiteta Srbije (OKS, 2011). Ova akcija OKS je imala za cilj da se edukuju deca osnovnoškolskog uzrasta kroz tri različite radionice: „EkOlimpijsko igralište“, „Fer Plej fudbal“ i „ARCTOS radionice“ (Ibid). Iako je navedeno da je projekat realizovan u gradovima i varošicama širom Srbije, ipak nisu obuhvaćeni svi gradovi i naselja, a ni sve škole. Kako projekat nema kontinuitet, to znači da je veoma mali broj dece upoznat sa ciljevima očuvanja životne sredine kroz sport.

Ministarsvo za omladinu, sport i Olimpijski komitet Srbije uz podršku kancelarije za sport Delegacije EU u Srbiji i Ministarsvo zaštite životne sredine, takođe uz podršku EU organizovali su Sportski dan i otvaranje Klimatskog sela u okviru Evropske nedelje sporta i klimatske diplomatije. Okupili su brojne građane na beogradskoj Adi Ciganliji da kroz sportske i edukativne aktivnosti podstaknu građane na fizičku aktivnost i zdrav život i upozorili ih na štetnost klimatskih promena (EU SRB, 2018).

Kompanija Dunav osiguranje je u protekloj godini podržala više od 50 dečjih sportskih klubova,

kao i regionalnu manifestaciju Sportske igre mladih, u kojima je učestvovalo preko 100.000 dece u 148 mesta i gradova Srbije (SIM, 2022). Učenici osnovnih škola iz Bašaida i Sremske Mitrovice su ove godine bili učesnici najveće sportske manifestacije u Evropi pod nazivom „Zero waste – Budi deo igre – Čuvajmo našu planetu“. Cilj manifestacije je bio da se deca kroz sport nauče o očuvanju životne sredine.

Zahvaljujući entuzijazmu mnogih mladih sportista, i njihovim povremenim akcijama, možemo u biti zadovoljni određenoj meri zbog njihovog angažovanja. Tako su prošle godine (2021) članovi Fondacije za razvoj omladinskog jedrenja „Leptir“, organizovali akciju čišćenja reka i priobalja jer su bili zabrinuti količinom otpada koji je plutao po Dunavu (Maksimović, 2021).

Jedan potpuno novi, ekološki, vid vežbanja ima sve više pristalica u Srbiji u poslednje vreme. „Plogging“ je sportska disciplina koja je preuzeta iz Skandinavije i podrazumeva vežbanje/trčanje u kombinaciji sa sakupljanjem otpada (Kadić Ivanov, 2022). Ova vrsta rekreacije ima višestruku korist, kako na fizičke performanse pojedinca i njegovo zdravlje, tako i na očuvanje životne sredine.

ZAKLJUČAK / CONCLUSION

Problematika očuvanja životne sredine kroz sport i u okviru sporta je veoma značajna kako za naš tako i za život naših budućih pokolenja. Sve veći broj planiranih sportskih događaja, kao i masovni sportski turizam manifestuju se kroz gomilanje otpada, buku, povećanu emisiju štetnih gasova, veliku potrošnju energije i vode i dr. Međutim, inostrana struka je prepoznala problem i donela određene strategije i mere kako bi se ublažio negativan efekat bavljenja sportom na životnu sredinu. Takođe, predložene su mogućnosti rešenja za svaki od navedenih problema. Porazna je činjenica da u Srbiji nema ni jednog dokumenta koji se odnosi na očuvanje životne sredine u oblasti sporta. Povremeno održavane akcije i projekti koji su se organizovali u Srbiji bili su usmereni na najmlađu školsku populaciju, što nije dovoljan obim angažovanja na očuvanju životne sredine. Rezultati istraživanja se podudaraju sa rezultatima istraživanja o opštoj ekološkoj svesti građana u Srbiji kao i na njihovu zabrinutost. Ukoliko u državi nije uspostavljena ili se ne primenjuje Strategija očuvanja naše životne sredine, zaključak ne može biti povoljan. Dok se ne usvoje dokumenti koji se odnose na ublažavanje štetnih efekata na životnu sredinu u oblasti sporta, moramo se osloniti na pojedince koji su osvestili problem i na sebe.

LITERATURA / REFERENCES

- [1] BMU & DOSB (2007). *Green Champions in Sport Environment. Guide to environmentally-sound large sporting events*, Berlin: German Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation and Nuclear Safety (BMU) & German Olympic Sports Confederation (DOSB).
- [2] EU (2014). *Zdrava i održiva životna sredina za sadašnje i buduće generacije*. Evropska komisija Životna sredina. Brisel: EU. Pristupljeno 12.04.2022. Dostupno na <http://arhiva.euinfo.rs/files/Publikacije-srp/zivotna-sredina.pdf>.
- [3] EU u Srbiji (2018). *Sport i zaštita životne sredine, promocija zdravog života uz podršku EU*. Objavljeno 29.09.2018. Pristupljeno 04.05.2022. Dostupno na <https://europa.rs/sport-i-zastita-zivotne-sredine-promocija-zdravog-zivota-uz-podrsku-eu/>.
- [4] IOC (2005). *Manual on Sport and the Environment*. Pristupljeno 27.04.2022. Dostupno na <https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/Documents/Olympism-in-Action/Environment/Manual-on-Sport-and-the-Environment.pdf>.
- [5] Kadić Ivanov, B. (2022) *Upoznajte ploging – sport i ekologija*. RTS online objavljeno 21.04.2022. Pristupljeno 28.04.2022. Dostupno na <https://www.rts.rs/page/magazine/sr/story/491/zdravlje/4786957/ploging-eko-aktivnost-skupljanje-otpada-vezbanje.html>.
- [6] Maksimović, S. (2021). Ekologija, sport i mladi: Jedrenjem do čistijih reka. Objavljeno 08.11.2021. na portalu BBC News. Pristupljeno 04.05.2022. Dostupno na <https://www.bbc.com/serbian/lat/srbija-59185477>.
- [7] McCullough, B. P., Bergsgard, N. A., Collins, A., Muhar, A., Tyrvaainen, L. (2018). *The Impact of Sport and Outdoor Recreation (Friluftsliv) on the Natural Environment*. Mistra, Sweden. Pristupljeno 19.04.2022. Dostupno na <https://www.mistra.org/wp-content/uploads/2020/01/sport-and-outdoor-recreation-background-paper-2018-1.pdf>.
- [8] N1 portal (2020). *Stručnjaci: Srbija najviše zaostaje za svetom u oblasti zaštite životne sredine*. Beta od 20.02.2020. Pristupljeno 07.05.2022. Dostupno na <https://rs.n1info.com/biznis/a571095-strucnjaci-srbija-najvise-zaostaje-za-svetom-u-oblasti-zastite-zivotne-sredine/>.
- [9] OKS (2011). *EkOlimpijada*. Pristupljeno 12.05.2022. Dostupno na <https://oks.org.rs/ekolimpijada/>.
- [10] Selig, A. H., Tull, M. (2012). *Game changer, How the Sports Industry is Saving the Environment*. Dostupno na <https://www.nrdc.org/sites/default/files/Game-Changer-report.pdf>. Pristupljeno 19.04.2022.
- [11] SIM (2022). *Dunav osiguranje – lider na domaćem tržištu osiguranja*. Pristupljeno 10.05.2022. Dostupno na <https://www.igremladih.co.rs/bs/partneri/srbijagas/dunav-osiguranje>.
- [12] Tatalović, Ž. (2021). Ekologija među prioritetima građana Srbije, sve veća zabrinutost zbog zagađenja. N1 portal od 15.12.2021. Pristupljeno 10.05.2022. Dostupno na <https://rs.n1info.com/vesti/ekologija-medju-prioritetima-gradjana-srbije-sve-veca-zabrinutost-zbog-zagadjenja/>.